

OB DVAJSETLETNICI

Naša revolucija ima v zgodovini sodobnega evropskega revolucionarnega gibanja in v procesu preoblikovanja družbe poseben pomen. Zaradi tega se nenehoma in ne samo ob pomembnejših jubilejih vračamo z mislijo in čustvom v tista štiri leta, ki so bila izpolnjena s smrtjo in prividom novega življenja, z nečloveškim trpljenjem in optimističnim zaupanjem v bodočnost ter tako spoznavamo vedno nove obraze zgodovinskega dogajanja, si vedno znova pojasnujemo svoj današnji položaj ter odkrivamo svoj pot v bodočnost.

V dvajstem stoletju je bila velika oktobrska revolucija prva revolucija, ki je premagala vse svoje sovražnike in ustvarila lastno državo. Na podlagi njenih izkušenj so se v dvajsetih in tridesetih letih izoblikovala nova načela revolucionarne akcije, ki naj bi pospešila revolucionarno preobrazbo Evrope. Kljub temu in kljub enotni mednarodni organizaciji pa se v Evropi po letu 1917 ni izvršila nobena dosledna revolucionarna sprememba, ni se pojavila nobena nova revolucionarna država. Vsi upori so bili nasilno zadušeni v krvi — šele naši revoluciji je bilo dano, da je postala zmagovita. Če pustimo ob strani nekatere izjemne okoliščine, si to pojasnimo lahko samo iz notranjega ustroja našega revolucionarnega gibanja, partizanske borbe in narodnoosvobodilnega boja.

Naš narodnoosvobodilni boj je vodila Komunistična partija, kar pomeni zlasti, da je bil njegov glavni nosilec proletariat. Vendar pa to ni bila izključno in samo proletarska revolucija, ki bi ustrezala vsem tradicionalnim predstavam. Kljub temu pa se morda ni nikjer v takšni meri kot ravno pri nas uresničila ena izmed temeljnih Marxovih in Engelsovih misli, ki pravi, da prinaša proletariat s svojo osvoboditvijo svobodo vsej družbi, in ki nalaga delavskemu razredu odgovornost za celotni družbeni razvoj. Ta Marxova in Engelsova misel se pri nas ni uresničila zgolj v trenutni in neobvezni taktični potezi ali prazni načelni deklaraciji, marveč v konkretnem zgodovinskem dejstvu, ki ga po navadi označujemo z izrazom vseljudski upor. Prav tu je bistvo in skrivnost vsega. Iz tega izvirajo glavne značilnosti naše revolucije in v tem je skrit tisti vir, h kateremu se nenehoma vračamo po nove pobude, po zanesljivost in odločnost.

Naša revolucija je dobila mnogo večje razsežnosti in opravila je neprimerno večje delo, kakor pa so to predvidevali utrjeni nazori. Sprostila se je lahko do svojih naravnih meja, postala je v določenem smislu totalna kot preroditev družbe in naroda. Ni se omejevala samo na določen razred, marveč je zajela vse, kar je po svoji prvotni podobi takšno, da more in mora postati nosilec zgodovinskega razvoja in napredka. Zato je tudi razumljivo, da se je pri nas socialistična misel uveljavila kot splošna idejna sila in marksizem ni ostal zgolj ideologija določenega razreda ali stranke. Kdor ve, kako polagoma je prodirala socialistična miselnost v osrčje evropskega duhovnega snovanja, mora priznati, da se je pri nas uveljavila z vso svojo močjo, privedla je k sebi vse tiste, katerim mora po svoji prirodni vsebini odpirati nove perspektive, vse tiste, katerim je namenjena. Socialističnega ideala, da tako rečem, so se polastili vsi tisti, zaradi katerih je socializem sploh nastal in zaradi katerih sta Marx in Engels ustvarila svojo zgradbo.

Revolucija in marksizem tedaj nista ostala omejena samo na nekatere družbene plasti, marveč sta se uveljavila kot splošno družbeno gibanje in splošna družbena perspektiva — se pravi povsem v skladu s svojim prirodnim ustrojem. Zaradi tega prinaša revolucija tudi nacionalno osvoboditev, v življenju naroda in družbe se ne pojavlja samo kot nenadna in slepa prekinitve, marveč prav tako tudi kot nadaljevanje, kot afirmacija kontinuitete. Hkrati pa nosi s seboj tudi negacijo vsega tistega, kar bi lahko označili kot razredno in profesionalno revolucionarno ekskluzivnost ter nezadržno uničuje vse, kar se je negativnega in nehumanega uveljavilo v stalinističnem obdobju. Revolucija in marksizem se uveljavljata kot revolucija in marksizem zato, ker konstruktivno, v celoti in ljudstvu ustrezno rešujeta družbeno, politično in duhovno krizo.

Vse to je bistveno vplivalo na dinamiko in smer našega povojnega razvoja. Morda je za dogajanje na družbeno političnem področju najbolj značilno dejstvo, da ne govorimo o diktaturi proletariata, marveč povsem o odmiranju države, decentralizaciji, o samoupravljanju itd. To pa pomeni, da bistveni in odločilni kriterij oblasti ni oblast kot taka oziroma njena trdnost, marveč nekaj, kar je nad njo: varnost in napredek ljudstva in družbe, varnost in dostojanstvo človeka.

V bistvu enake poteze so značilne tudi za dogajanja v duhovnem območju. Če namreč trdimo, da je postal pri nas marksizem »vladajoča ideja«, potem nimamo v mislih sklenjenega, do kraja zaključenega sistema, ki ni sposoben doživeti nobenih inovacij več. Marksizem je vladajoča sila, kadar daje živemu in svobodnemu človeku zanesljivo orientacijo v današnjem svetu in ker je plodno izhodišče za odkrivanje resnice.

Zato kriterij marksizma ni mrtva črka, ni marksizem sam, marveč nekaj, kar je nad njim: življenje, razum in živa ustvarjalnost.

Drugače tudi ne more biti, kajti naša revolucija je vseljudska in takšno je vse, kar se iz nje poraja — to pa, kar je resnično ljudsko, je nenehno živo in tvorno.

Dušan Pirjevec

REVOLUCIJA IN SLOVENSKO NACIONALNO VPRAŠANJE

(Poskus prigradnega članka)

Janko Pleterski

»... te umirajoče narodnosti, kakor Čehi, Korošci, Dalmatinci in drugi, so skušale splošno zmedo leta 1848 izkoristiti za to, da bi svoj politični *status quo* iz leta Gospodovega 800 zopet obnovile... (To so) nacionalne ambicije panslovanskih sanjačev, ki se jim je posrečilo razgibati del češkega naroda in del južnih Slovanov. Ali pa lahko pričakujejo, da bo šla zgodovina tisoč let nazaj na ljubo nekaterim sušičnim narodnim telesom, ki so povsod na ozemlju, kjer prebivajo, izpremešana in obdana od Nemcev, ki od pradavnih časov za civilizacijske smotre niso imela drugega jezika ko nemškega in ki so brez najelementarnejših pogojev za nacionalno življenje: večje številnosti in strnjenegega ozemlja?» (Marx-Engels, Revolucija in kontrarevolucija v Nemčiji, Ljubljana, 1955, str. 101.)

Slovenske revolucionarje je neizpolnjeni revolucionarni dolg, s katerim je slovensko narodno gibanje izšlo iz leta 1848 in ki je so-povzročil porazne ocene pri Marxu in Engelsu, nenehno težil. Ni šlo samo za to, da oba zidarja delavskega gibanja očitno nista utegnila preučiti etnografije, politične in kulturne zgodovine številnih malo znanih narodov vzhodne in jugovzhodne Evrope, tako da sta Slovence n. pr. imenovala s srednjeveškim političnim pokrajinskim imenom »Korošci«. Če bi šlo le za pomanjkljivosti njunega neverjetnega enciklopedičnega znanja, bi jih zlahka bilo mogoče popraviti z učenjaškim peresom. Ni šlo niti za splošno neobveščenost o tedanjih pojavih revolucionarnosti pri kmečkih podložnikih na slovenskem področju, katere je neposredno po marčni revoluciji na Dunaju zajel »pravi revolucionarni vzgon, ki je z izjemo redkih proletarskih nastopov (Ljubljana,